

Er staat geschreven, er is geschied

Ewald Mackay, *De gedenkboek van het Grote Huis: een persoonlijk perspectief op de geschiedenis*, De Banier, Apeldoorn 2018, 608 blz., prijs € 29,95, paperback.

“De Heere blies met Zijn adem, en zij zijn verstrooid” lieten de staten van Zeeland in 1588 op een gedenkpenning slaan toen de Spaanse Armada door een zware storm de aftocht moest blazen. Deze bijzondere gebeurtenis werd gezien als een duidelijk voorbeeld van Gods bijzondere leiding in de geschiedenis. Voor christelijke historici blijft het echter een worsteling om Gods hand in de geschiedenis aan te wijzen. Gaat Zijn voorzienigheid immers niet over alle dingen? Waar sommige gelovige geschiedkundigen hebben geprobeerd geloof en geschiedwetenschap te scheiden, verzet dr. Ewald Mackay zich tegen dit dualisme. In zijn proefschrift *Geschiedenis bij de bron* (1997) maakte hij duidelijk dat neutrale wetenschap niet bestaat en dat een christelijke perspectief in de wetenschap daarom alle recht van spreken heeft naast een sociaal of liberaal vertrekpunt.

Mackay, docent filosofie en cultuurgeschiedenis aan de Driestar Hogeschool, schreef daarom meerdere boeken waarin hij steeds probeert geloof en geschiedenis met elkaar te verbinden. In *De gedenkboek van het Grote Huis* wordt deze visie uitgewerkt in een beschrijving van de geschiedenis van schepping tot heden. Een gedenkboek werd soms gebruikt in oude boerderijen om bijzondere momenten in het leven van de bewoners vast te leggen. Het beeld van ‘Het Grote Huis’, afkomstig van de rabbijn Jochanan ben Zakkai, staat hier voor de doorgaande lijn van de christelijke geloofstraditie. Mackay maakt in dit boek dus inscripties van gebeurtenissen in de geschiedenis die het waard zijn om bewaard en overdacht te worden. Vanzelfsprekend kan niet de hele wereldhistorie besproken worden. Daarom focust de auteur vanuit een ‘persoonlijk perspectief’ bewust op de joods-christelijke traditie zoals die in Europa gestalte heeft gekregen.

De grote meerwaarde van dit boek ten opzichte van andere werken die de hele wereldgeschiedenis beschrijven, is het uitgangspunt dat de eeuwige God vanaf de schepping tot de laatste dag handelt, spreekt en Zijn weg gaat door de geschiedenis. De hoofdlijn van het boek wordt dan ook gevormd door het “spanningsveld tussen Gods eeuwig Koninkrijk en de historische werkelijkheid” (13). Mackay kiest daarom niet voor de in de hedendaagse wetenschap gebruikelijke periodisering van prehistorie, klassieke oudheid, middeleeuwen enzovoort, maar voor de indeling die Augustinus gebruikt in *De stad van God*. De kerkvader gebruikt daar de zeven dagen van de scheppingsweek om de geschiedenis in zeven tijdperken te verdelen. Vanzelfsprekend krijgt de periode van de zesde dag, die loopt vanaf de geboorte van Christus tot aan de wederkomst, veel aandacht in het hier besproken boek.

In het eerste hoofdstuk beschrijft Mackay op persoonlijke wijze zijn familiegeschiedenis en eigen ‘weg tot de geschiedenis’. Alle daaropvolgende hoofdstukken beginnen met een leesgeschiedenis waarin Mackay beschrijft hoe hij tijdens zijn (jonge) leven in aanraking is gekomen met de te behandelen periode en welk beeld dit bij hem opriep. Hoewel deze beschrijvingen soms wat aangezet overkomen (“Ineens overviel me een immens heimwee naar deze tijd” (169)), brengt het de historische sensatie van de schrijver wel dichtbij. Na de leesgeschiedenis volgt in ieder hoofdstuk een korte samenvatting van de belangrijkste

gebeurtenissen per periode, waarna een aantal specifieke personen of onderwerpen uitgediept worden. De nadruk ligt hierbij op de algemene en geestesgeschiedenis. Paragrafen over theologie, cultuur, kunst, literatuur en muziek keren steeds terug zodat de lezer de ontwikkelingen in bijvoorbeeld de muziekwereld van door de tijdperken heen kan volgen.

In zeshonderd pagina's komt een ongelooflijke hoeveelheid gebeurtenissen en ontwikkelingen voorbij. De schepping, Gods werk in Israël, de kerstening van Europa, de Reformatie, de Verlichting, de wereldoorlogen, alles wordt overzichtelijk besproken. De kracht van dit boek zit hem in het feit dat niet alleen de hoofdlijnen van elke periode worden beschreven, maar dat er ook aandacht is voor relevante details. Mackay herhaalt niet alleen wat we al uit de geschiedenislessen weten, maar voegt daar informatie aan toe door verbanden te leggen met eerdere of latere ontwikkelingen en positie te kiezen in het (wetenschappelijke) debat over bepaalde ontwikkelingen, zoals de Nadere Reformatie en de dialoog met Rome. Nuttige citaten geven een mooi inzicht in de tijdgeest of het denken van belangrijke filosofen. Een lijn die in de tweede helft van het boek steeds terugkomt is de esoterische traditie. Mackay maakt opvallend vaak een verbinding naar de vrijmetselarij en de rozenkruisers. Ook linkt hij het bezit van de lans van Longinus en de heilige graal aan het bezit van de rijksmacht in Europa, het blijft helaas onduidelijk hoe we dit moeten zien.

Hoewel het boek nergens saai wordt, leidt de hoeveelheid behandelde informatie soms onvermijdelijk tot het gevoel van een opsomming van feiten of visies, bijvoorbeeld wanneer in vijftien pagina's zes filosofen worden behandeld. Het verdient dan ook de aanbeveling om *De gedenkboek van het Grote Huis* in etappes te lezen. De vele behandelde onderwerpen nodigen uit tot overdenking en verdere verdieping. De noten en de lijst met aanbevolen literatuur bieden hiervoor een mooie aanzet. Mackay slaagt in zijn opzet om de geschiedenis vanuit een christelijk perspectief te beschrijven en doet dit ook nog eens op een boeiende wijze. Het boek verdient dan ook een aanbeveling voor iedereen die geïnteresseerd is in geschiedenis als "spanningsveld tussen eeuwigheid en tijd, God en mens" (13).

Harm-Jan Rouwendal

Recensie in: *Documentum* 31.4, (april 2019), p. 66-67. *Documentum* is een uitgave van studentenvereniging *Depositum Custodi*.